

Notulae ad floram Sloveniae***Asplenium adiantum-nigrum* L.**

Nova nahajališča redkejše vrste v Julijskih Alpah in njihovem predgorju na Gorenjskem

New localities of fairly rare species in the Julian Alps and their foothills in Gorenjska

9549/3 (UTM 33TVM14) Slovenija: Julijske Alpe, Gorenjska, dolina Vrata, nad Poldovim rovtom, ob začetnem delu nemarkirane lovske poti nad Poldovim rovtom (levi breg Triglavске Bistrice), ki vodi proti grapi Rdečega potoka, jugovzhodno od Brinove glave, alpski bukov gozd (*Anemone trifoliae-Fagetum*), apnenec, približno 1040 m n. m. Leg. & det. V. Leban, 3. 9. 2011, avtorjev herbarij in fotografski posnetki.

9751/3 (UTM 33TVM32) Slovenija: Gorenjska, Kališe (Železniki), približno 700 m n. m. Det. B. Anderle, 15. 7. 2005, avtorjev popis.

9851/2 (UTM 33TVM41) Slovenija, Gorenjska, na ovršju Lubnika nad Škofjo Loko, približno 900 m n. m. Leg. & det. N. Jogan, 3. 2. 2007, avtorjevi fotografski posnetki.

Črni sršaj je alotetraploidna vrsta, nastala s križanjem med *A. cuneifolium* in *A. oopteris* (WAGNER & al. 1993). Ti dve vrsti sta vezani na serpentin oziroma mediteransko območje, torej v Sloveniji redki, a tudi sicer z omejeno razširjenostjo. Za razliko od starševskih vrst je črni sršaj precej bolj razširjen po zmernem pasu Evrazije in Afrike (POLDINI 1991) oziroma celo kozmopolitsko (AESCHIMANN & al. 2004), vendar v Severni Ameriki izredno redko (WAGNER & al., *ibid.*). Značilen je za pretežno suha, s hranili revnejša kislila tla na nekarbonatnih ali mešani kamninski podlagi (AESCHIMANN, *ibid.*). Pri nas naj bi toploljubna praprotna uspevala na skalnatih gozdnih pobočjih na karbonatni ali nekarbonatni podlagi od nižin do montanskega pasu (MARTINČIČ 2007). Natančneje je o njegovih rastiščnih razmerah pisal DAKSKOBLER (1994). Na Tolminskem in v Srednjem Posočju je črni sršaj raztreseno razširjen v submontanskem in spodnjem montanskem pasu, v različnih mezofilnih, termofilnih in zmerno acidofilnih gozdnih združbah (v bukovjih, belogabrovjih, črnogabrovjih in gozdovih plemenitih listavcev), tako na apnencu, dolomitiziranem apnencu in dolomitu (s pogosto primesjo roženca, fliša in laporja), kot na skrillavih glinavcih in flišu, običajno na bolj plitvih in skeletnih tleh (DAKSKOBLER, *ibid.*). Na obrobju subpanonskega sveta (v Obsotelju, širšem Kozjanskem, Halozah, Zasavju) je bila opisana tudi asociacija *Asplenio adiantum-nigri-Quercetum petraeae*, v kateri je črni sršaj pogost na plitvih tleh in tam, kjer iz zemlje štrlijo večje skale, v skalnih razpokah (CIMPERŠEK 2008). Omenjena združba, ki jo označujejo termofilno-acidofilne vrste, je razširjena na nekarbonatnih kamninah (prevladujejo silikatne kamnine z malo apnenca, maceljski peščenjak, andezitni tuf, roženec in diabaz) na zmerno kislih do nevtralnih tleh (prevladuje skeletni ranker; CIMPERŠEK, *ibid.*).

Za razliko od razmer pri nas, kjer se zdi, da ta vrsta uspeva na večinoma nekarbonatni podlagi, v pretežno silikatni Veliki Britaniji velja, da se pojavlja le tam, kjer je silikatu vsaj

v sledih primešan karbonat (JERMY & CAMUS 1991). Tudi v severni Italiji je vrsta pogostejša v predalpskem svetu s prevladujočo karbonatno podlago (BONA & al., 2005), na sušnih območjih v Alpah pa se ponekod lahko pojavlja vse do subalpinskega pasu. V nižinah brez matične kamnine na površju je pojavljanje raztreseno in vezano na stare zgradbe, ruševine (ibid.).

V Sloveniji je črni sršaj raztreseno razširjen po vsem ozemlju (manjka le v Karavankah; JOGAN & al. 2001, MARTINČIČ, ibid.), a najpogostejši je v zahodni Sloveniji v Posočju (v južnih Julijskih Alpah in njihovem prigorju – tudi na Bovškem, Dakskobler, še neobjavljeno), vse do Krasa (STERGARŠEK & JOGAN 2010), najdemo ga še ob obali, na jugovzhodu države ob reki Kolpi, v okolici Ljubljane in na širšem območju Pohorja. Nekoliko pogosteje se pojavlja še na območju Haloz (Boč, Donačka gora), le posamično pa v predalpskem fitogeografskem območju na Štajerskem in Gorenjskem ter v subpanonskem fitogeografskem območju (Goričko; DAKSKOBLER, ibid., JOGAN, ibid.).

Na Gorenjskem je črni sršaj redka vrsta z zelo raztresenimi nahajališči. PAULIN (1915) ga je našel na skrilavcu na zahodnem vznožju hriba Stražnik (Straški vrh), tik nad cesto med Črnučami in Sp. Gameljnam (9853/3). V istem kvadrantu, verjetno celo na istem nahajališču (med Črnučami in Gameljnam), ga je kasneje nabiral tudi Dolšak (LJU). Vendar omenjeno nahajališče le pogojno prištevamo med gorenjska, saj leži na obrobju občine Ljubljana. KOČJAN (2011) je odkril novo nahajališče na zahodnih pobočjih Gradišča pod Šmarnogorsko Grmado nad Matjaževo kmetijo (9852/4), ŠUŠTAR (1998) pa ga za isti kvadrant navaja kot sajenega na jugovzhodnem pobočju Šmarne gore, torej že v občini Ljubljana. Črni sršaj uspeva še nad Čepuljami pri Sv. Joštu nad Kranjem (9751/4; LJU; PREKORŠEK 1964). V herbariju LJU so s primerki dokumentirane najdbe tudi v kvadrantih 9952/2 (LJU, ob Gradaščici pri Bokalcah, že v občini Ljubljana, leg. Deschmann) in 9648/4 (LJU, pri Sedmerih jezerih v Triglavskem pogorju, leg. R. Justin). Uspevanje črnega sršaja v subalpinskem pasu v Triglavskem pogorju je glede na ekologijo vrste vprašljivo, podatek o tem pa je najverjetneje posledica napake pri urejanju Justinove herbarijske zbirke, v kateri je iz okolice Črnega jezera še nekaj tipično nižinskih vrst, npr. navadna rižolica. Naše najdbe v kvadrantih 9549/3, 9751/3 in 9851/2 dopolnjujejo poznavanje razširjenosti črnega sršaja na Gorenjskem, kjer je pojavljanje te vrste očitno redko in raztreseno, a verjetno vseeno bolj pogosto, kot smo vedeli doslej.

Zahvala

Tinki Bačič se zahvaljujemo za koristne nasvete in pomoč pri pisanju notice.

Literatura

- AESCHIMANN, D., K. LAUBER, D. M. MOSER & J.-P. THEURILLAT, 2004 a: Flora alpina. Bd. 1: *Lycopodiaceae–Apiaceae*. Haupt Verlag, Bern, Stuttgart, Wien. 1159 pp.
- BONA, E. (ed.), 2005: Atlante corologico delle Pteridofite nell'Italia nordorientale. Museo Civico di Rovereto. 239 pp.
- CIMPERŠEK, M., 2008: Kserotermni gozdovi gradna in cera po subpanonskem hribovju Obsovelja in Kozjanskega (vzhodna Slovenija) ter njihove posebnosti. Gozdarski vestnik (Ljubljana) 66 (3): 187–205.

- DAKSKOBLER, I., 1994: Prispevek k flori južnih Julijskih Alp in njihovega predgorja. Hladnikia (Ljubljana) 2: 19–31.
- JERMY, C. & J. CAMUS, 1991: The Illustrated Field Guide to Ferns and Allied Plants of the British Isles. NHM, London. 194 pp.
- JOGAN, N., T. BAČIČ, B. FRAJMAN, I. LESKOVAR, D. NAGLIČ, A. PODOBNIK, B. ROZMAN, S. STRGULC - KRAJŠEK & B. TRČAK, 2001: Gradivo za Atlas flore Slovenije. Center za kartografijo favne in flore, Miklavž na Dravskem polju. 443 pp.
- KOČJAN, J. M., 2011: *Asplenium adiantum-nigrum*. In: Jogan, N. (ed.) Nova nahajališča. Hladnikia (Ljubljana) 27: 77–78.
- MARTINČIČ, A., 2007: *Aspleniaceae* – sršajevke. In: Martinčič A. & al. Mala flora Slovenije: ključ za določanje praprotnic in semenk. Tehniška založba Slovenije, Ljubljana. 94–97.
- PAULIN, A., 1915: Über einige neue oder seltene Pflanzen und die Formationen ihrer Standorte I. Carniola (Ljubljana) 6: 117–125, 186–209.
- POLDINI, L., 1991: Atlante corologico delle piante vascolari nel Friuli-Venezia Giulia. Inventario floristico regionale. Regione Autonoma Friuli-Venezia Giulia & Università di Trieste, Udine. 898 pp.
- PREKORŠEK, B., 1964: Prispevek k flori praprotnic in cvetnic Slovenije. Biološki vestnik (Ljubljana) 12 (1): 59–63.
- SELIŠKAR, T., B. VREŠ & A. SELIŠKAR, 2003: FloVegSi 2.0. Računalniški program za urejanje in analizo bioloških podatkov. Biološki inštitut ZRC SAZU, Ljubljana.
- STERGARŠEK, J. & N. JOGAN, 2010: Flora okolice Pliskovice (kvadrant 10248/2). Hladnikia (Ljubljana) 26: 21–47.
- ŠUŠTAR, F., 1998: Rastlinski svet Šmarne gore z Grmado. Založba ZRC, Ljubljana. 135 pp.
- WAGNER, W. H. jr., R. C. MORAN & C. R. WERTH, 1993: *Aspleniaceae* Newman – Spleenwort Family. In: FNA editorial committee: Flora of North America 2. Oxford University Press, New York. pp. 228–245.

VID LEBAN, BRANE ANDERLE & NEJC JOGAN

Nonea lutea (Desr.) DC.

Nova vrsta v slovenski flori

New species in the flora of Slovenia

9953/3 Slovenija: Ljubljana, Rakovnik, med železniško progo in Orlovo cesto pri osnovni šoli Oskarja Kovačiča, 100 m južno od ljubljanskega Botaničnega vrta, gručnata brežina ob železniški progi, 300 m. n. m., 4. 6. 2012, leg. & det. S. Strgulc Krajšek, herbarij LJU: 10137884.

Rod *Nonea* Medik. (občasno zapisan tudi kot *Nonnea*) sodi v družino srhkolistovk (Boraginaceae). Slovenski imeni rodu sta dve: noneja, kot je zapisano v Mali flori Slovenije (MARTINČIČ 2007) in srdovnica, kot rod poimenujejo v ljubljanskem Botaničnem vrtu.